

Nagy Sándor 70 éves

Nagy Sándor professzor, e folyóiratnak újraindulásától negyedszázadon át főszerkesztője 1986. április 26-án töltötte be hetvenedik életévét.

Akadémiai doktori értekezésének védésén 1961-ben, tehát 25 évvel ez előtt az opponensek már jelentős életműre tudtak hivatkozni. Addig ugyanis négy fontos könyve, számos tanulmánya jelent meg. Egyetemi tanárként, az MTA Pedagógiai Bizottsága elnökeként a pedagógiai közélet egyik vezető alakja volt.

Ez az életút egy ormánsági faluból indult ki, amelyről a nála ritkán megnyilvánuló személyesség hangján emlékezik az Életemről, munkámról című önéletrajzi publikációban (Pedagógiai Szemle, 1963. 9. sz.). Falusi elemi iskola, nagykőrösi tanítóképző, gyakorlati munka egy részben osztott népiskolában, felsőfokú tanulmányok a szegedi tanárképző főiskolán és egyetemen, Apponyi-kollégium, tanári oklevél 1943-ban. Ugyanebben az évben doktori disszertáció Kemény Zsigmond etikai nézeteiről.

A felszabadulás után oktatómunka először a kiskunfélegyházi tanítóképzőben, majd a pécsi pedagógiai főiskolán, 1952-től kezdve a budapesti egyetem neveléstudományi tanszékén. 1954-ben az akkor létrehozott Pedagógiai Tudományos Intézet alapító igazgatója, 1959-től az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének, 1973-tól a Neveléstudományi és Pszichológiai Tanszékcsoporthoz vezetője.

Semmi túlzás nincs abban, ha megállapítjuk, Nagy Sándor professzor a hazai marxista pedagógia, közelebbről a didaktika kiemelkedő jelentőségű művelője.

Életművet alkotott, tanítványokat nevelt, tankönyveiből egész pedagógus nemzedékek tanultak és tanulnak.

Érdeklődéséhez legközelebb az oktatáselmélet kérdései állnak. Szinte páratlan következetességgel és szívóssággal vizsgálta, építette, bővítette azt a gondolati rendszert, amely a nevelés legfőbb eszközeként felfogott oktatás lényegét, folyamatát tette elemzés tárgyává.

Aki figyelemmel kísérte alapvető didaktikai munkáinak újabb változatait, nemcsak a tartalmi változásokat tapasztalta, hanem találkozhatott egy markáns kutatói magatartással is: úgy újít, úgy módosít, hogy nem szakad el attól, amit értéknek, megőrzendőnek, tudományosan érvényesnek tart.

Manapság, amikor oly gyakran találkozunk a kellően meg nem emésztett, valójában nem elsajátított, nem eléggé szervessé tett átvételek megnyilvánulásaiival – figyelmeztető és példaerejű lehet ez a magatartás.

Ez a magatartás készítette arra, hogy a hazai pedagógia múltjának értékteremtő egyéniségeit – mindenekelőtt Nagy Lászlót – felidézze, közel hozza a pedagógia hivatását manapság betöltő kortársaihoz.

Érdeklődése, szakmai látókörének tágassága, és a tudományos közéletben vállalt szerepe érthetővé teszi, hogy munkásságának, publikációinak egy másik rétege a neveléstudomány helyzetének, elvi és metodológiai kérdéseinek elemzését tartalmazza.

Bizony, nagy utat kellett bejárni, nehéz terepen kellett előrehaladnia annak, aki az ötvenes évek első felétől napjainkig a hazai neveléstudomány élvonalában tevékenykedett. Nagy Sándor tudományszervezői és elméleti tevékenységének alapmotívuma a változó feltételek közepette a marxista pedagógia elvi alapjainak képviselője, ha kellett védelme, érvelés a neveléstudomány viszonylagos önállósága, öntudatának fenntartása mellett.

Számára – azt hisszük – soha fel sem merült az oktatás és kutatás elválaszthatóságának, vagy az arányok méricskélésének kérdése.

Több mint harminc éve tanít az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészeti karán. Hallgatói és munkatársai egy nagyon igényes, tájékozódást szelcsítő, önálló munkára ösztönző, s ebben nagy szakmai segítséget nyújtó tanszékvezető professzor hatósugarába kerültek.

De nemcsak a konkrét oktatói teendők foglalkoztatták, hanem szélesebben, a pedagógia oktatásának, a pedagógusképzésnek, az egyetempolitikának általánosabb kérdései is. Publikációinak jelentős része ez irányú tapasztalatait, gondolatait és javaslatait önti formába.

A publikációk tematikája is jelzi, hogy Nagy Sándor egyik meghatározó tényezője a pedagógiai–szakmai közéletnek. 1952 óta tagja, 1959 és 1966 között elnöke volt a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságá-

nak. Hosszú időn át vezette a Művelődési Minisztérium Pedagógiai-Pszichológiai Szakbizottságát –, hogy két fontos megbízást említsünk a sok közül.

Közel állt hozzá az a nagy szerkesztői vállalkozás, amelynek eredményeként létre jöhetett a Pedagógiai Lexikon négy kötete – immár az újabb kiadást is megérve.

Figyelemre méltó szakmai teljesítmények összegeződtek évek, évtizedek során a Tanulmányok a neveléstudományok körében c. sorozat köteteiben. Ennek is mindvégig Ő a vezető szerkesztője.

És ne hagyjuk említetlenül azt a folyóiratot, a Magyar Pedagógiát sem, amelyben ezek a sorok megjelennek. Keveset mondunk, ha azt állítjuk, hogy a Magyar Pedagógia szerkesztésének feltételei, különösen az utóbbi években, nem éppen kedvezők. Mégis, irányításával, és változó összetételű szerkesztőbizottságok közreműködésével sikerült egy kiegyensúlyozott, s legjobb közleményeivel a hazai pedagógiai tudományosság legmagasabb szintjét reprezentáló folyóiratot negyedszázadon át fenntartani.

Hogy milyen tartalmi jellemzőkkel, azt éppen ő fejtette ki folyóiratunk legutóbbi számában.

Gondolatainak felidézésére, egyben stílusának érzékeltetésére néhány idézet:

1958: "Az oktatás a szocialista nevelés egésze szempontjából kétségtelenül alapvető jelentőségű; ebből következően az oktatásra vonatkozó rendszeres ismeretek a nevelők pedagógiai kultúrájának nélkülözhetetlen részét alkotják."

1961: "Az elmélet és gyakorlat közötti e termékeny "konzultáció"-nak különösen fel kell erősödnie olyan időszakban, amikor közoktatásügyünk páratlan arányú fellendülés és átalakulás előtt áll. Ilyen időszakban az átalakulás pedagógiai "költségei" a megfelelő szintű elméleti támogatással arányosan csökkenhetnek s egyszersmind arányosan megrövidülhet az az időszak, amely valóra váltja közoktatáspolitikai irányelveink gyakorlatba való átültetését."

1963: "Természetesen tovább szeretném folytatni az oktatási folyamattal kapcsolatos kutatásaimat. Ez számomra valóban "örök téma" s jelenleg is állandóan foglalkoztat. Szeretném intenzívebbé tenni a kifejezetten egzakt kutatási metodikával történő vizsgálatát, ezen belül nem mondva le továbbra sem a szükséges kísérletek mellett a számomra eddig is oly sokat jelentő megfigyelések módszeréről."

1971: "A magam részéről úgy vélem, hogy itt nagyon fontos a pontos fogalmazás: a pedagógiai forradalom ugyanis nem abban az értelemben esedékes, mint-

ha még meg sem kezdődött volna, hanem abban az értelemben, hogy a forradalom jelen és jövő igényeihez, a tudományos-technikai forradalom által felvetett időszerű feladatokhoz mért pedagógiai eszközrendszer kialakítása felé kell tovább eltökélt lépéseket tennünk."

1972: "Vannak alkotások, melyek olyanok, mint a Naptól áttüzesedett sziklák: melegítenek akkor is, amikor már eljött az alkonyat, és árnyékok borulnak a tájra; s új fényben ragyognak, amikor a hosszú éjszaka után újra itt van a hajnal. Ilyen alkotás Nagy László Didaktikája."

1977: "A jövőnek nevelni s a nevelés folyamatát egyre jobban olyanná alakítani, amely megfelel szocialista társadalmunk perspektivikusan felfogott szükségleteinek – ez a nagy teendő áll előttünk napról napra, s ebben az értelemben a nevelésügy egészére nagyon is vonatkoztatható mindez, amit a hét-köznapok forradalmiságának fogalmán érteni szoktunk."

1980: "Most azonban, ha komolyan kívánjuk venni saját felismeréseinket, akkor nyilvánvaló lesz, hogy a didaktika többé nem egyszerűen a ... tanítás tudománya, hanem a tanulás irányítását (vezérlését és szabályozását) tudományosan, tehát hatékonyan megtervező-realizáló tanítás tudománya."

1983: "Nem szeretném, ha félreértést okoznék: az oktatásemélet kapcsán egyre inkább előtérbe kerülő oktatástechnológiával foglalkozva s a rendszer-szemléletűen tervezett és irányított tanulási folyamatról újabb és újabb információkat szerezve – nagyon is becsülni tudom az empirikus (s ezen belül a méréses) módszereket. Csak kizárólagosságuk ellen szólok, minthogy az okvetlenül egyoldalúságot okoz a neveléstudományban."

1985: "Úgy tűnik, ma már elmondható: következetesen végig kell mennünk az úton, amely elvezet az új tanítási technológiáknak egy megfelelő didaktikai és szociálpszichológiai háttérrel rendelkező tanulási folyamatirányításba történő integrálásához.

Ez történelmi feladat. Teljesítése nem lesz könnyű. Megkerülése viszont – a társadalom kára nélkül – aligha lehetséges."

Manapság, amikor olyan sokat tűnődünk tudományunk helyzetén, múltján és várható jövőjén, íme adva van egy életmű, amiből sok minden kiolvasható az elmúlt három-négy évtized pedagógiai történéseinek tartalmáról, küzdelmeiről és erőfeszítéseiről. Adva van egy életmű, amely szilárdan képviseli az álláspontot: pedagógiai problémákra elsősorban a neveléstudománynak kell választ adnia.

Ezt a számot – ezúttal az ő tudta és közreműködése nélkül – főleg olyan szerzők írásaiból állítottuk össze, akik életük, szakmai tevékenységük

során valamilyen kapcsolatban voltak Nagy Sándor professzorral.

A jókívánságokat azonban nemcsak ők, hanem ennél jóval szélesebb kör küldi a szép évfordulón.